

Δικαίωμα άγνοιας, υποχρέωση «αγνωστικισμού»

Του **Θανάση**
Διαμαντό-
πούλου*

Ήταν, νομίζω, ο Ανατόλ Φρανς που συνήθιζε να επαναλαμβάνει: «Συγκλωρώ στη δημοκρατία να κυβερνάει άσχημα. Γιατί κυβερνάει λίγο...»

Από την πλευρά του, ένας άλλος μεγάλος Γάλλος στοχαστής, του 20ού επίσης αιώνα, ο Ρεϊμόν Αρόν, υποστήριζε πως η σχετική μετριότητα και η ανεκτικότητα των εξουσιαστών έναντι των

εξουσιαζομένων συνιστούν συστατικό στοιχείο της ίδιας της έννοιας της δημοκρατίας.

Σε κάθε περίπτωση, συμφυές προς τον χαρακτήρα του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι το ότι αυτό, αν έχει αλήθειες που θέλει να είναι γενικά αποδεκτές, δεν έχει ωστόσο επίσημες, νομοκατεστημένες, αδιαμφισβήτητες ή, μάλλον, μη επιδεκτικές αμφισβήτησης αλήθειες. Και αν αποδέχεται μία κυρίαρχη ιδεολογία και λογική στη θεώρηση της κοινωνικής, άρα και της ιστορικής πραγματικότητας, αυτή η ιδεολογία δεν διεκδικεί το μονοπώλιο της ορθότητας - ή, έστω, αν το διεκδικεί, δεν επιδιώκει τη βίαιη επιβολή της. Με άλλα λόγια, δημοκρατία δεν είναι μόνον το πολίτευμα της επιλογής των εξουσιαστών - και της πολιτικής τους πρότασης - από την κοινωνική πλειοψηφία. Επειδή οι χειρότερες τυραννίες που γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα, κάποια στιγμή, ιδίως δε τη στιγμή της αναρχικής τους στην εξουσία, είχαν ευρύτητα, ενίοτε και απολύτως πλειοψηφικά, λαϊκά ερείσματα, η δημοκρατία είναι επίσης, στον ίδιο τον πυρήνα της, πολιτικά και πολιτισμικά φιλελεύθερο πολίτευμα. Αυτό σημαίνει πολίτευμα με σεβασμό προς τους αλλόγλωσσους, τους φορείς απόψεων και ιδεών αντίθετων προς τις εκάστοτε κρατούσες. Αλλως ειπείν, δεν υπάρχει δημοκρατία χωρίς ανοχή στην αιρετική σκέψη και στον ανορθόδοξο τρόπο θεώρησης της πραγματικότητας, στον βαθμό και το μέτρο, βέβαια, που οι εκφραστές του αιρετικού και του ανορθόδοξου δεν επιδιώκουν την διά της βίας επιβολή του.

Οποδήποτε, λοιπόν, αναβαίνει στις κυρίαρχες απόψεις, οσοδήποτε μειοψηφικό και αν είναι, όσο και αν προσκρούει στη λογική ή ακόμη και στην εμπειρικά απόλυτα επιβεβαιωμένη ιστορική πραγματικότητα, είτε αυτό είναι προϊόν άγνοιας είτε αφέλειας είτε εθελούφλωσης είτε και συνειδητή πρόκληση ή προβοκάτσια, η δημοκρατία το ανακρούει. Αλλά δεν το καταστέλλει. (Πάντα με τον όρο της αμοιβαιότητας, φυσικά, διότι διαφορετικά η πάλη των ιδεών ανακαθίσταται, «κοινή συναινέσει», από την κυριαρχία της ιδέας για ένοπλη πάλη). Την ώθηση για τη διατύπωση των παραπάνω σκέψεων μου την έδωσε η πρόταση κάποιων, δυστυχώς καθόλου ευάριθμων, βουλευτών της Ν.Δ., οι οποίοι απαίτησαν τη διεύρυνση, και στην αμφισβήτηση της γενοκτονίας των Ελληνοπόντιων, της ήδη υφιστάμενης ποινικοποίησης της αμφισβήτη-

σης κάποιων άλλων γνωστών γενοκτονιών. Πρόκειται για μια ποινική αντιμετώπιση της θεώρησης της ιστορικής πραγματικότητας, η οποία βέβαια δεν αποτελεί μόνον ελληνική πρακτική, δεν παύει ωστόσο να συσιστά απαράδεκτη πρακτική, στον βαθμό και στο μέτρο που οι εκφραστές του οποιοσδήποτε και οσοδήποτε αντιεπιστημονικού ιστορικού αναθεωρητισμού δεν καλούν, δεν προκαλούν και δεν διεγείρουν σε πράξεις φυλετικού μίσους. Πρώτοι διδάξαντες, αν δεν κάνω λάθος, υπήρξαν οι Γάλλοι που κατέστησαν ποινικό αδίκημα την αμφισβήτηση της ύπαρξης ή της έκτασης του Ολοκαυτώματος, προκειμένου, πολύ φοβάμαι, να ξερκίσουν την εγγεγραμμένη στο συλλογικό ιστορικό τους ασυνείδητο αίσθηση ενοχής για τη συμβολή του, τουλάχιστον αρχικά δημοφιλέστατου, καθεστώτος του Βισί στην εξόντωση του εβραϊκού στοιχείου της χώρας. (Εύλογα, δε, θα μπορούσε να διερωτηθεί κανείς πώς και κατά τι διέγειρε σε φυλετικό μίσος ο «καταραμένος» Ροζέ Γκαροντί, ο οποίος βροντοφώναζε πως και ένας Εβραίος να είχε εξοντωθεί λόγω θρησκείας ή φυλής, αυτό θα αποτελούσε ηθικό και πολιτικό σκάνδαλο, θεωρούσε ωστόσο -σφαλερά; να το δεχθώ- διογκωμένο τον συνήθως προβαλλόμενο αριθμό των 6.000.000 θυμάτων).

Ας σκεφθούμε, λοιπόν, πόσο οξύμωρο είναι να μη συνιστά ποινικό αδίκημα η αμφισβήτηση π.χ. του κοπερνίκειου ηλιοκεντρικού συστήματος (ή, αντίστοιχα, η εμμονή στο γεωκεντρικό) και να αποτελεί έγκλημα η αμφισβήτηση της όποιας ιστορικής αλήθειας. Και εάν θεωρηθεί πως μόνον οι ιστορικές αλήθειες, σε αντίθεση προς αυτές του φυσικού κόσμου, διεγείρουν πάθη, από ποιο σημείο και πέρα είναι θεμητό ένα ψέμα να καθίσταται αξιόποιο; Με αυτή τη λογική, πόσοι πολιτικοί θα ήταν εκτός φυλακής; Και πώς θα συντηρούνταν ένα πολίτευμα βασιζόμενο στις εκλογές, όπου η πλειοδοσία κυριαρχεί και όπου οι ίδιοι οι λαοί δείχνουν, συχνά, να απαιτούν από τους διεκδικητές της ψήφου τους την υλοποίηση του τίτλου του λαϊκού μυθιστορήματος «έλα να πούμε ψέματα»; Τελικό συμπέρασμα, υπό μορφή -ρητορικών- ερωτημάτων: μήπως οι πολίτες στις δημοκρατίες έχουν δικαίωμα στην άγνοια, την αφέλεια, στο λάθος, στην κακόπιστη προπαγάνδα, ακόμη και στο συνειδητό ψέμα; (Πέραν του ότι η Ιστορία πολλές φορές έχει δείξει πως η άγνοια, η αίρεση, το λάθος της μιας στιγμής, γίνονται γνώση, κοινός νους, ορθόδοξη άποψη της επομένης). Μήπως, επίσης, η ποινική αντιμετώπιση των ψευδών δείχνει ανασφάλεια των καθεστώτων για τις αλήθειες τους; Και μήπως, τέλος, το δικαίωμα στην άγνοια των δημοκρατικών πολιτών συνιστά την άλλη όψη της υποχρέωσης των δημοκρατικών πολιτειών να προβάλλουν, τουλάχιστον συμβατικά, έναν κάποιο ιστορικό αγνωστικισμό, ως βάση της ανεκτικότητάς τους;

*Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης